

איברא מלכא את. מלך אתה עמך להיות: וסיה אדירו ממנו ומשלו מקרבו יא. אלמא אדיר הוא מושל: לבנון זה בית המקדש. שמלצין ענומיהן של ישראל: כרוך עליה. דבוק ולהוט אחריה: אין שוכרין את הפזים. כדי שילך לו הדרקון. כך היה לכם להשמיט חומת העיר ולשורפה גלגל כדי להשליך אותן בריוני ממוכה: וחזינא שבקינן לה. כך היינו מנפים אותו וכולל לכם ולהואלס ממנה ותהיה העיר קיימת ונשלים עמך: פריסקא. שליח: לא נפיק. שנמדטנו אנחנו משמחת השמועה: ורוח נכאה תיבש גרס. וכאשר מכה רוחך מממת השונא חיצה העלם שרך: סן לי יבנה. שלא תחריצנה ולא תהרוג חמיה: ושויילא דרין גמליאל. משפחת הנשיא שלא תהרגם שלא תכלה שלטנות בית דוד: ואסווסא. רופאים סן לי מאלשיך שרפאו את רבי לזוק שלא היה יכול ללבוש אוכל לפי שנתקלרו מעיו בתעניותיו: והוא סכר. רבן יוחנן סכר: כולי האי. דלישבק לירושלים לא עבדי ליה ואשתמח דלפי הללה פורתא לא עבדי הלך צעניא מנייה הא דתהוי הללה פורתא: מיל דפאר. מים שנישורו צהס סובין: מיל דסיפוקא. מדין גסין וקמת מעורב צון: שאגו לורדיך בקרב מועדיך. צבית שאתה ממועד צו: שמו אוסוסא אוסוס. אמרו ססימניהון סימן. דס זה של מי הוא אם לא שרגנו את עלמנו: עלמנו. כינוי כלפי מעלה: חסין. ממאפק. כמין גרוהני. סל גדול שופים צו יין מנת לצור וקורין קולדוירי: וישכחו צעיר אשך סן עשו. הגזורה האת שאתם רואין: מילי דמיטמין. מטמון ממוס של ישראל: נפסול. רוח סערה: סיסרא. נחל חשון גרפס: מעלנא. פה להכניס מלכל: מפקא. מונא דרין צימ הרעי: ארוסא. קורנס: אישסיק. אוחו ימוש מלנקר מפני קול הקורנס: כיון דדש דש. משהרגיל היתוס ולמד בקול הקורנס הכיר צו ולא הניח ניקורו: לפור דרו. רומיליא: כנגידא. אוב: צמאי

1. ונפק סבבי הישר פברל והלבנון באדיר יפול: ישעיהו י לו 2. והיה אדירו מפני ומשלו מקרבו יא והקבוצה נגש אלי כי מי הוא זה ערב את לבו לנשט אלי נאם יי ימייהו ל כא 3. אעברה אן ארצה את הארץ הטובה אשר בעבר יתרון הדי הטוב הזה והלבנון: דברס ג כה 4. מפר אחרת פדים וקסמים יחלל משיב חבמים אחר ודעם וישל: ישעיהו מר כה 5. קאר עינים משחן לב שמעה טובה תישן עץ: משלי טו ל 6. לב שפח יטב פנה ורחו נכאה תיבש גרס: משלי יז כב 7. ואמר אי אליהו צור חסין לו 8. דברס לב לו 9. שאגו צורדיך בקרב מועדיך שמו אותם קדוש יי אחר: תהלים עז ט 10. מי כנכה באלם יי מי כנכה נאדר בקוש מי טרא תהלת עשה פלא: שמוט טו יא 11. וכן ראי רשעים בקרם נכא וממקום קדוש יחלבו וישתכחו בעיר אשר פן עשו גם זה קולת ח י 12. היו צדיה לראש איקה שלו פי יי הנה על רב פשעה עלליה קלבו שבי לפני צו: איכה א ה

הגהות הגר"א [א] במ' אונקלוס בר אונקלוס בר אמתיה דאמריים הוה מי כנ"ל:

לעזי רש"י קולדוירי וקולדוירי א. סגנת רומיליא [אונקלוס]. סגנת.

מוסף רש"י כיון דדש דש לטון מרגיל (מנייה כד):

איברא מלכא את דאי לאו מלכא את לא מימסרא ירושלים בידך דכתיב יוהלבנון באדיר יפול ואין אדיר אלא מלך דכתיב יוהיה אדירו ממנו וגו' ואין לבנון אלא ביהמ"ק שנאמר יהיה הטוב הזה והלבנון ודקאמרת אי מלכא אנא אמאי לא קאתית לגבאי עד האידנא בריוני דאית בן לא שבקינן אמר ליה אילו חבית של דבש ודרקון ברוך עליה לא היו שוברין את החבית בשביל דרקון אישתיק קרי עליה רב יוסף ואיתימא רבי עקיבא משיב חכמים אהור ודעתם יסכל איבעי ליה למימר ליה שקלינן צבתא ושקלינן ליה לדרקון וקמלינן ליה וחביתא שבקינן לה אדהכי אתי פריסתקא עליה מרומי אמר ליה קום דמית ליה קיסר ואמרי הגהו חשיבי דרומי לאותיבך ברישא הוה סיים חד מסאני בעא למסימא לאחרינא לא עייל בעא למשפא לאידך לא נפק אמר מאי האי אמר ליה לא תצטער שמועה טובה אתיא לך דכתיב שמועה טובה תדשן עצם אלא מאי תקנתיה לית איניש דלא מיתבא דעתך מיניה ולחליף קמך דכתיב ורוח נכאה תיבש גרם עבר הכי עייל אמר ליה ומאחר דחכמיתו כולי האי עד האידנא אמאי לא אתיתו לגבאי אמר ליה ולא אמרי לך אמר ליה אנא נמי אמרי לך אמר ליה מיזל אוילנא ואיניש אחרינא משרדנא אלא בעי מינא מיד דאתן לך אמר ליה תן לי יבנה וחכמיה ושושילתא דרבן גמליאל אסוותא דמסין ליה לרבי צדוק קרי עליה רב יוסף ואיתימא רבי עקיבא משיב חכמים אהור ודעתם יסכל איבעי ליה לשבקינהו הדא זימנא והוא סבר דלמא כולי האי לא עביד והצלה פורתא נמי לא הוה אסוותא דמסין ליה לרבי צדוק מאי היא יומא קמא אשקויה מילא דפארי למחר מילא דסיפוקא למחר מילא דקיימא עד דרווח מיעיה פורתא פורתא אול שרדיה לטיטוס הרשע ואמר אי אליהו צור חסין בו זה טיטוס הרשע שחירף וגידף כלפי מעלה מה עשה תפש זונה בידו ונכנס לבית קדשי הקדשים והציע ספר תורה ועבר עליה עבירה ונטל סייף וגידר את הפרוכת ונעשה גם והיה דם מבצבץ ויוצא וכסבור הרג את עצמו שנאמר שאגו צורדיך בקרב מועדיך שמו אותם קדוש ויוצא אבות אבא חנן אומר מי כמוך חסין יה מי כמוך חסין וקשה שאתה שומע ניאוצו וגידופו של אותו רשע ושוחק דבי רבי ישמעאל תנא מי כמוכה באלים ה' מי כמוכה באלמים מה עשה נטל את הפרוכת ועשאו כמין גרותני והביא כל כלים שבמקדש והניחן בהן והושיבן כספינה לילך להשתכח בעירו שנאמר ויבכין ראיתי רשעים קבורים ובאו וממקום קדוש ישתכחו אלא איכא דאמרי קבורים אלא קבוצים אל תיקרי וישתכחו אלא איכא דאמרי קבורים ממש דאפילו מילי דמטמון איגלייא להון עמד עליו נחשול שבים לטובעו אמר כמדומה אני שאלהיהם של אלו אין גבורתו אלא במים בא פרעה טבעו במים בא סיסרא טבעו במים אף הוא עומד עלי לטובעני במים אם גבור הוא יעלה ליבשה ויעשה עמי מלחמה יצתה בת קול ואמרה לו רשע בן רשע בן בנו של עשו הרשע בריה קלה יש לי בעולמי ויתוש שמה אמאי קרי לה בריה קלה דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה עלה ליבשה ותעשה עמה מלחמה עלה ליבשה בא יתוש ונכנס בחוטמו ונקר במוחו שבע שנים יומא חד הוה קא חליף אבבא דבי נפחא שמע קל ארזפתא אישתיק אמר איכא תקנתא כל יומא מייתו נפחא ומחו קמיה לנכרי יהיב ליה ארבע זוזי לישראל אמר ליה מיסתיד דקא חזית בסנאך עד תלתין יומין עבד הכי מכאן ואילך כיון דדש דש תניא אמר רבי פנחס בן ערובא אני הייתי בין גדולי רומי וכשמת פצעו את מוחו ומצאו בו כצפור דרוו משקל שני סלעים במתניתא תנא כנגזל בן שנה משקל שני ליטרין אמר אב"י נקמינן פיו של נחושת וצפורניו של ברזל כי הוה קא מיית אמר להו ליקלייה להווא גברא ולברדי לקיטמיה אשב ימי דלא לשכחיה אלהא דיהודאי ולוקמיה בדינא [א] אונקלוס בר קלוניקוס בר אחתיה דטיטוס הוה בעי לאיגורי אול אסקיה לטיטוס כנגידא אמר ליה מאן חשיב בההוא עלמא אמר ליה ישראל מהו לאידבוקי בהו אמר ליה מיליהו נפישין ולא מצית לקיומניהו זיל איגרי בהו בההוא עלמא והוית רישא דכתיב והיו צדיה לראש וגו' כל המיצר לישראל נעשה ראש אמר ליה דיניה דההוא גברא במאי א"ל במאי

איברא מלכא את דאי לאו מלכא את לא מימסרא ירושלים בידך דכתיב יוהלבנון באדיר יפול ואין אדיר אלא מלך דכתיב יוהיה אדירו ממנו וגו' ואין לבנון אלא ביהמ"ק שנאמר יהיה הטוב הזה והלבנון ודקאמרת אי מלכא אנא אמאי לא קאתית לגבאי עד האידנא בריוני דאית בן לא שבקינן אמר ליה אילו חבית של דבש ודרקון ברוך עליה לא היו שוברין את החבית בשביל דרקון אישתיק קרי עליה רב יוסף ואיתימא רבי עקיבא משיב חכמים אהור ודעתם יסכל איבעי ליה למימר ליה שקלינן צבתא ושקלינן ליה לדרקון וקמלינן ליה וחביתא שבקינן לה אדהכי אתי פריסתקא עליה מרומי אמר ליה קום דמית ליה קיסר ואמרי הגהו חשיבי דרומי לאותיבך ברישא הוה סיים חד מסאני בעא למסימא לאחרינא לא עייל בעא למשפא לאידך לא נפק אמר מאי האי אמר ליה לא תצטער שמועה טובה אתיא לך דכתיב שמועה טובה תדשן עצם אלא מאי תקנתיה לית איניש דלא מיתבא דעתך מיניה ולחליף קמך דכתיב ורוח נכאה תיבש גרם עבר הכי עייל אמר ליה ומאחר דחכמיתו כולי האי עד האידנא אמאי לא אתיתו לגבאי אמר ליה ולא אמרי לך אמר ליה אנא נמי אמרי לך אמר ליה מיזל אוילנא ואיניש אחרינא משרדנא אלא בעי מינא מיד דאתן לך אמר ליה תן לי יבנה וחכמיה ושושילתא דרבן גמליאל אסוותא דמסין ליה לרבי צדוק קרי עליה רב יוסף ואיתימא רבי עקיבא משיב חכמים אהור ודעתם יסכל איבעי ליה לשבקינהו הדא זימנא והוא סבר דלמא כולי האי לא עביד והצלה פורתא נמי לא הוה אסוותא דמסין ליה לרבי צדוק מאי היא יומא קמא אשקויה מילא דפארי למחר מילא דסיפוקא למחר מילא דקיימא עד דרווח מיעיה פורתא פורתא אול שרדיה לטיטוס הרשע ואמר אי אליהו צור חסין בו זה טיטוס הרשע שחירף וגידף כלפי מעלה מה עשה תפש זונה בידו ונכנס לבית קדשי הקדשים והציע ספר תורה ועבר עליה עבירה ונטל סייף וגידר את הפרוכת ונעשה גם והיה דם מבצבץ ויוצא וכסבור הרג את עצמו שנאמר שאגו צורדיך בקרב מועדיך שמו אותם קדוש ויוצא אבות אבא חנן אומר מי כמוך חסין יה מי כמוך חסין וקשה שאתה שומע ניאוצו וגידופו של אותו רשע ושוחק דבי רבי ישמעאל תנא מי כמוכה באלים ה' מי כמוכה באלמים מה עשה נטל את הפרוכת ועשאו כמין גרותני והביא כל כלים שבמקדש והניחן בהן והושיבן כספינה לילך להשתכח בעירו שנאמר ויבכין ראיתי רשעים קבורים ובאו וממקום קדוש ישתכחו אלא איכא דאמרי קבורים אלא קבוצים אל תיקרי וישתכחו אלא איכא דאמרי קבורים ממש דאפילו מילי דמטמון איגלייא להון עמד עליו נחשול שבים לטובעו אמר כמדומה אני שאלהיהם של אלו אין גבורתו אלא במים בא פרעה טבעו במים בא סיסרא טבעו במים אף הוא עומד עלי לטובעני במים אם גבור הוא יעלה ליבשה ויעשה עמי מלחמה יצתה בת קול ואמרה לו רשע בן רשע בן בנו של עשו הרשע בריה קלה יש לי בעולמי ויתוש שמה אמאי קרי לה בריה קלה דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה עלה ליבשה ותעשה עמה מלחמה עלה ליבשה בא יתוש ונכנס בחוטמו ונקר במוחו שבע שנים יומא חד הוה קא חליף אבבא דבי נפחא שמע קל ארזפתא אישתיק אמר איכא תקנתא כל יומא מייתו נפחא ומחו קמיה לנכרי יהיב ליה ארבע זוזי לישראל אמר ליה מיסתיד דקא חזית בסנאך עד תלתין יומין עבד הכי מכאן ואילך כיון דדש דש תניא אמר רבי פנחס בן ערובא אני הייתי בין גדולי רומי וכשמת פצעו את מוחו ומצאו בו כצפור דרוו משקל שני סלעים במתניתא תנא כנגזל בן שנה משקל שני ליטרין אמר אב"י נקמינן פיו של נחושת וצפורניו של ברזל כי הוה קא מיית אמר להו ליקלייה להווא גברא ולברדי לקיטמיה אשב ימי דלא לשכחיה אלהא דיהודאי ולוקמיה בדינא [א] אונקלוס בר קלוניקוס בר אחתיה דטיטוס הוה בעי לאיגורי אול אסקיה לטיטוס כנגידא אמר ליה מאן חשיב בההוא עלמא אמר ליה ישראל מהו לאידבוקי בהו אמר ליה מיליהו נפישין ולא מצית לקיומניהו זיל איגרי בהו בההוא עלמא והוית רישא דכתיב והיו צדיה לראש וגו' כל המיצר לישראל נעשה ראש אמר ליה דיניה דההוא גברא במאי א"ל במאי

איברא מלכא את דאי לאו מלכא את לא מימסרא ירושלים בידך דכתיב יוהלבנון באדיר יפול ואין אדיר אלא מלך דכתיב יוהיה אדירו ממנו וגו' ואין לבנון אלא ביהמ"ק שנאמר יהיה הטוב הזה והלבנון ודקאמרת אי מלכא אנא אמאי לא קאתית לגבאי עד האידנא בריוני דאית בן לא שבקינן אמר ליה אילו חבית של דבש ודרקון ברוך עליה לא היו שוברין את החבית בשביל דרקון אישתיק קרי עליה רב יוסף ואיתימא רבי עקיבא משיב חכמים אהור ודעתם יסכל איבעי ליה למימר ליה שקלינן צבתא ושקלינן ליה לדרקון וקמלינן ליה וחביתא שבקינן לה אדהכי אתי פריסתקא עליה מרומי אמר ליה קום דמית ליה קיסר ואמרי הגהו חשיבי דרומי לאותיבך ברישא הוה סיים חד מסאני בעא למסימא לאחרינא לא עייל בעא למשפא לאידך לא נפק אמר מאי האי אמר ליה לא תצטער שמועה טובה אתיא לך דכתיב שמועה טובה תדשן עצם אלא מאי תקנתיה לית איניש דלא מיתבא דעתך מיניה ולחליף קמך דכתיב ורוח נכאה תיבש גרם עבר הכי עייל אמר ליה ומאחר דחכמיתו כולי האי עד האידנא אמאי לא אתיתו לגבאי אמר ליה ולא אמרי לך אמר ליה אנא נמי אמרי לך אמר ליה מיזל אוילנא ואיניש אחרינא משרדנא אלא בעי מינא מיד דאתן לך אמר ליה תן לי יבנה וחכמיה ושושילתא דרבן גמליאל אסוותא דמסין ליה לרבי צדוק קרי עליה רב יוסף ואיתימא רבי עקיבא משיב חכמים אהור ודעתם יסכל איבעי ליה לשבקינהו הדא זימנא והוא סבר דלמא כולי האי לא עביד והצלה פורתא נמי לא הוה אסוותא דמסין ליה לרבי צדוק מאי היא יומא קמא אשקויה מילא דפארי למחר מילא דסיפוקא למחר מילא דקיימא עד דרווח מיעיה פורתא פורתא אול שרדיה לטיטוס הרשע ואמר אי אליהו צור חסין בו זה טיטוס הרשע שחירף וגידף כלפי מעלה מה עשה תפש זונה בידו ונכנס לבית קדשי הקדשים והציע ספר תורה ועבר עליה עבירה ונטל סייף וגידר את הפרוכת ונעשה גם והיה דם מבצבץ ויוצא וכסבור הרג את עצמו שנאמר שאגו צורדיך בקרב מועדיך שמו אותם קדוש ויוצא אבות אבא חנן אומר מי כמוך חסין יה מי כמוך חסין וקשה שאתה שומע ניאוצו וגידופו של אותו רשע ושוחק דבי רבי ישמעאל תנא מי כמוכה באלים ה' מי כמוכה באלמים מה עשה נטל את הפרוכת ועשאו כמין גרותני והביא כל כלים שבמקדש והניחן בהן והושיבן כספינה לילך להשתכח בעירו שנאמר ויבכין ראיתי רשעים קבורים ובאו וממקום קדוש ישתכחו אלא איכא דאמרי קבורים אלא קבוצים אל תיקרי וישתכחו אלא איכא דאמרי קבורים ממש דאפילו מילי דמטמון איגלייא להון עמד עליו נחשול שבים לטובעו אמר כמדומה אני שאלהיהם של אלו אין גבורתו אלא במים בא פרעה טבעו במים בא סיסרא טבעו במים אף הוא עומד עלי לטובעני במים אם גבור הוא יעלה ליבשה ויעשה עמי מלחמה יצתה בת קול ואמרה לו רשע בן רשע בן בנו של עשו הרשע בריה קלה יש לי בעולמי ויתוש שמה אמאי קרי לה בריה קלה דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה עלה ליבשה ותעשה עמה מלחמה עלה ליבשה בא יתוש ונכנס בחוטמו ונקר במוחו שבע שנים יומא חד הוה קא חליף אבבא דבי נפחא שמע קל ארזפתא אישתיק אמר איכא תקנתא כל יומא מייתו נפחא ומחו קמיה לנכרי יהיב ליה ארבע זוזי לישראל אמר ליה מיסתיד דקא חזית בסנאך עד תלתין יומין עבד הכי מכאן ואילך כיון דדש דש תניא אמר רבי פנחס בן ערובא אני הייתי בין גדולי רומי וכשמת פצעו את מוחו ומצאו בו כצפור דרוו משקל שני סלעים במתניתא תנא כנגזל בן שנה משקל שני ליטרין אמר אב"י נקמינן פיו של נחושת וצפורניו של ברזל כי הוה קא מיית אמר להו ליקלייה להווא גברא ולברדי לקיטמיה אשב ימי דלא לשכחיה אלהא דיהודאי ולוקמיה בדינא [א] אונקלוס בר קלוניקוס בר אחתיה דטיטוס הוה בעי לאיגורי אול אסקיה לטיטוס כנגידא אמר ליה מאן חשיב בההוא עלמא אמר ליה ישראל מהו לאידבוקי בהו אמר ליה מיליהו נפישין ולא מצית לקיומניהו זיל איגרי בהו בההוא עלמא והוית רישא דכתיב והיו צדיה לראש וגו' כל המיצר לישראל נעשה ראש אמר ליה דיניה דההוא גברא במאי א"ל במאי

איברא מלכא את דאי לאו מלכא את לא מימסרא ירושלים בידך דכתיב יוהלבנון באדיר יפול ואין אדיר אלא מלך דכתיב יוהיה אדירו ממנו וגו' ואין לבנון אלא ביהמ"ק שנאמר יהיה הטוב הזה והלבנון ודקאמרת אי מלכא אנא אמאי לא קאתית לגבאי עד האידנא בריוני דאית בן לא שבקינן אמר ליה אילו חבית של דבש ודרקון ברוך עליה לא היו שוברין את החבית בשביל דרקון אישתיק קרי עליה רב יוסף ואיתימא רבי עקיבא משיב חכמים אהור ודעתם יסכל איבעי ליה למימר ליה שקלינן צבתא ושקלינן ליה לדרקון וקמלינן ליה וחביתא שבקינן לה אדהכי אתי פריסתקא עליה מרומי אמר ליה קום דמית ליה קיסר ואמרי הגהו חשיבי דרומי לאותיבך ברישא הוה סיים חד מסאני בעא למסימא לאחרינא לא עייל בעא למשפא לאידך לא נפק אמר מאי האי אמר ליה לא תצטער שמועה טובה אתיא לך דכתיב שמועה טובה תדשן עצם אלא מאי תקנתיה לית איניש דלא מיתבא דעתך מיניה ולחליף קמך דכתיב ורוח נכאה תיבש גרם עבר הכי עייל אמר ליה ומאחר דחכמיתו כולי האי עד האידנא אמאי לא אתיתו לגבאי אמר ליה ולא אמרי לך אמר ליה אנא נמי אמרי לך אמר ליה מיזל אוילנא ואיניש אחרינא משרדנא אלא בעי מינא מיד דאתן לך אמר ליה תן לי יבנה וחכמיה ושושילתא דרבן גמליאל אסוותא דמסין ליה לרבי צדוק קרי עליה רב יוסף ואיתימא רבי עקיבא משיב חכמים אהור ודעתם יסכל איבעי ליה לשבקינהו הדא זימנא והוא סבר דלמא כולי האי לא עביד והצלה פורתא נמי לא הוה אסוותא דמסין ליה לרבי צדוק מאי היא יומא קמא אשקויה מילא דפארי למחר מילא דסיפוקא למחר מילא דקיימא עד דרווח מיעיה פורתא פורתא אול שרדיה לטיטוס הרשע ואמר אי אליהו צור חסין בו זה טיטוס הרשע שחירף וגידף כלפי מעלה מה עשה תפש זונה בידו ונכנס לבית קדשי הקדשים והציע ספר תורה ועבר עליה עבירה ונטל סייף וגידר את הפרוכת ונעשה גם והיה דם מבצבץ ויוצא וכסבור הרג את עצמו שנאמר שאגו צורדיך בקרב מועדיך שמו אותם קדוש ויוצא אבות אבא חנן אומר מי כמוך חסין יה מי כמוך חסין וקשה שאתה שומע ניאוצו וגידופו של אותו רשע ושוחק דבי רבי ישמעאל תנא מי כמוכה באלים ה' מי כמוכה באלמים מה עשה נטל את הפרוכת ועשאו כמין גרותני והביא כל כלים שבמקדש והניחן בהן והושיבן כספינה לילך להשתכח בעירו שנאמר ויבכין ראיתי רשעים קבורים ובאו וממקום קדוש ישתכחו אלא איכא דאמרי קבורים אלא קבוצים אל תיקרי וישתכחו אלא איכא דאמרי קבורים ממש דאפילו מילי דמטמון איגלייא להון עמד עליו נחשול שבים לטובעו אמר כמדומה אני שאלהיהם של אלו אין גבורתו אלא במים בא פרעה טבעו במים בא סיסרא טבעו במים אף הוא עומד עלי לטובעני במים אם גבור הוא יעלה ליבשה ויעשה עמי מלחמה יצתה בת קול ואמרה לו רשע בן רשע בן בנו של עשו הרשע בריה קלה יש לי בעולמי ויתוש שמה אמאי קרי לה בריה קלה דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה עלה ליבשה ותעשה עמה מלחמה עלה ליבשה בא יתוש ונכנס בחוטמו ונקר במוחו שבע שנים יומא חד הוה קא חליף אבבא דבי נפחא שמע קל ארזפתא אישתיק אמר איכא תקנתא כל יומא מייתו נפחא ומחו קמיה לנכרי יהיב ליה ארבע זוזי לישראל אמר ליה מיסתיד דקא חזית בסנאך עד תלתין יומין עבד הכי מכאן ואילך כיון דדש דש תניא אמר רבי פנחס בן ערובא אני הייתי בין גדולי רומי וכשמת פצעו את מוחו ומצאו בו כצפור דרוו משקל שני סלעים במתניתא תנא כנגזל בן שנה משקל שני ליטרין אמר אב"י נקמינן פיו של נחושת וצפורניו של ברזל כי הוה קא מיית אמר להו ליקלייה להווא גברא ולברדי לקיטמיה אשב ימי דלא לשכחיה אלהא דיהודאי ולוקמיה בדינא [א] אונקלוס בר קלוניקוס בר אחתיה דטיטוס הוה בעי לאיגורי אול אסקיה לטיטוס כנגידא אמר ליה מאן חשיב בההוא עלמא אמר ליה ישראל מהו לאידבוקי בהו אמר ליה מיליהו נפישין ולא מצית לקיומניהו זיל איגרי בהו בההוא עלמא והוית רישא דכתיב והיו צדיה לראש וגו' כל המיצר לישראל נעשה ראש אמר ליה דיניה דההוא גברא במאי א"ל במאי

הניזקין פרק חמישי גיטין

6) כלומר אהבת נשים לו יזכר מדי חה מכלה גופו ושמתו, כ"כ: כ"כ: ליש"י, 8) נלעם, [מהמנוח], דעו נלוהה רותמת כלומר מנולחו לא רותן ומנומלחו לא נערה גם לעולם הנה, 9) ועירובין כ"א: 10) דניאל י"א וע"י מכות ק"ב, וע"י וע"י ר"ה י"ג, 11) משנית ל: 12) וקבלת י"ג, 13) ש"ס, 14) ג"ה נעלו אחר ד"ה גונדל, 15) וכן כרעות מ: 16)

לעזי רש"י
דיטריי"ש [דיטריי"ש], מחברת הכותב, פי"ן, אורן.

מוסף רש"י
אין עורר מחזיק את בשרו, שהעור מן וגומר לחלל הפשע (מכות) (כ"ב).

כמאי דפסק אנפשיה. מיקלי ונדורי קיעמא: **ששכנת זרע רותמת**. מדה כנגד מדה שבעלתו המחיל העם לזנות אל זנות מואב: **דאמר מר**. בעירובין (דף כ"א:) וליף לה מולהג הרבה יגיעת בשרו המלעיג הרבה נידון ביגיעת בשר וקרא דבדרי בני הזכרים) בדברי סופרים יותר מדברי תורה: **נכילי האומות עובדי ע"ז**. נלעם שהשכינה נגלית עליו והרשע לדבר: **עור מלכה**. מדינה ששמה הר המלך: (י"ג נפלו. בני המדינה היהודים עליהם דרומתי וממוהו: **גונדל**. גדות: הוה כהו. ציהודים: **איודקור**. לשמות: עד דאסחוי. לזני החיל: **בליונא דגושפנקא**. מי שהיטה לו זורה בעצמו היה מכירה רחוק מיל מן העיר למראה הנרות: **שחליים**. מין מאלכל הוא נמשכת ע"ז (דף כ"ט): **הכוא אפרה**. הר המלך: **משקריים**. דלמתימו ששים

רבות עירות היו צהר המלך והוא אינו מחזיק אפילו ששים רבות קנים: **גמדא**. דיטריי"ש נלע"ז כמו גמוד מקלני (פסחים דף ק"א): **אין עורו מחזיק בשרו**. משהופשט הוא כוון ואין יכול לחזור ולכסותו צו: **דשמיע ליה**. מה מעשיהם אם לדיקים אם רשעים: **בארום וארוסמו**. מלחמה העיר: **שפטפט**. זולזל צילרו ולא חששו אלא נמגדר עליו: **וחסר השער**. נתייקרה המצובה: **לובן צילג**. שהוא דומה לשכנת זרע להוליל קול שבלו על אשתו: **סולד**. דיטריי"ש מתייבש ומגליל: **שכנס זרע דוחה מן האור**. נכנס ונבלע צבגד ואינו מגליל: **סורניסא**. פי"ן: **גנאל**. חופה: **קרני מלחמה**. ראשי גייסות מוקעי קרן ומתאספים אליהם בני לנאס: **ושמא האמר קרובה היסה**. לים: **צקעת ידים**. שם מקום: **ואחד דס**. מהרוגי צימ:

1. לא חדרש שלמם וטבתם כל ימיה דבירים כג' ליעלם: 2. הלא אקתה אלהים ונחתנו ולא תצא אלהים בצבאותינו: 3. בלע ארני ולא חמל את כל נאות יעקב הרס בעברתו מבצרי בת יתרה הגיע לארץ חלל ממלכה ושריה: 4. ואנכי אמרתי אין אשיתך בבנים ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים ואמר אבי הקרא לי ומאחר לא תשוב: ימיהו ג' ט' וכא בארץ העבי ורבות יבשלו ואלה ימלטו מידו ארום ומאב וראשית בני עמון: דניאל י"א מא ועילו בה כל אהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה: ישיעיהו ט' 6. גדע בחרץ אף כלן ישראל השיב אחור ימינו מפני אויב ויבער ביעקב כאשר להבה אכלה סביב: איכה ב' ג

רותחת דאמר מר כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת תא חזי מה בין פושעי ישראל לנביאי אומות העולם עובדי ע"ז תניא אמר רבי אלעזר בא וראה כמה גדולה כחה של בושה שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו: **אתרנגולא** ו**אתרנגולתא** חריב טור מלכא דהוו נהיגי כי הוו מפקי חתנא וכלתא מפקי קמייהו **תרנגולא** ו**תרנגולתא** כלומר פרו ורבו כתרנגולים יומא חד הוה קא חליף גונדא דרומאי שקליניהו מינייהו נפלו עלייהו מחונהו אתו אמרו ליה לקיסר מרדו כך יהודאי אתא עלייהו הוה בהו ההוא בר דרומא דהוה קפיץ מילא וקטיל בהו שקליה קיסר לתאניה ואותביה אארעא אמר ריבוניה דעלמא כוליה אי ניהא לך לא תמסריה לההוא גברא לדידיה ולמלכותיה בידיה דחד גברא אכשליה פומיה לכר דרומא ואמר הלא אתה אלהים ונחתנו ולא תצא אלהים בצבאותינו דוד גמי אמר הכי דוד אתמוהי קא מתמה על לבית הכסא אתא דרקונא שמטיה לכרכשיה ונה נפשיה אמר הואיל ואיתרחיש לי ניסא הא וימנא אישבקיניהו שבקיניהו ואזל איודקור ואכלו ושמו ואדליקו שרגי עד דאיתחזי בליונא דגושפנקא ברחוק מילא אמר מיחדא קא חדרו בי יהודאי הרר אתא עלייהו א"ר אסי תלת מאה אלפי שליפי סיפא עיילו למור מלכא וקטלו בה תלתא יומי ותלתא לילותא ובהך גיסא הלולי וחגני ולא הוו ידעי הני בהני בלע ה' ולא חמל את כל נאות יעקב כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אלו ששים רבוא עיירות שהיו לו לינאי המלך בהר המלך דאמר רב יהודה אמר רב אסי ששים רבוא עיירות היו לו לינאי המלך בהר המלך וכל אחת ואחת היו בה כיוצאי מצרים חוץ משלש שהיו בהן כפלים כיוצאי מצרים אלו הן כפר ביש כפר שיחליים כפר דכריא כפר ביש דלא יהבי ביתא לאושפיזא כפר שיחליים שהיתה פרנסתן מן שחליים כפר דכריא אמר רבי יוחנן שהיו נשותיהן וילדות זכרים תחלה וילדות נקבה באחרונה ופוסקות אמר עולא לדידי חזי לי ההוא אתרא ואפילו שיתין ריבוותא קני לא מחזיק אמר ליה ההוא צדוקי לרבי חגינא שקורי משקירתו אמר ליה א"ר ארץ צבי כתיב בה מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רווחא ובזמן שאין יושבין עליה גמדא רב מניומי בר חלקיה ורב חלקיה בר טוביה ורב הונא בר חייא הוו יתבי גבי הדרי אמרי אי איכא דשמיע ליה מילתא מכפר סכניא של מצרים לימא פתח חד מינייהו ואמר מעשה בארום וארוסתו שנשבו לבין העובדי כוכבים והשיאום זה לזה אמרה לו בבקשה ממך אל תגע בי שאין לי כתובה ממך ולא נגע בה עד יום מותו וכשמת אמרה להן סיפרו לזה שפטפט ביצרו יותר מיוסף דאילו ביוסף לא הוה אלא חרא שעתא והאי כל יומא ויאויל יוסף לאו בחדא מטה והאי בחדא מטה ואילו יוסף לאו אשתו והא אשתו פתח אידך ואמר מעשה ועמדו ארבעים מודיות בדניר נחסר השער מודיא אחת וכדקו ומצאו אב ובנו שבאו על בערה מאורסה ביום הכפורים והביאום לבית דין וסקלום וחזר השער למקומו פתח אידך ואמר מעשה באדם אחד שנתן עינו באשתו לגרשה והיתה כתובתה מרובה מה עשה להך וזימן את שושבינו והאכילן והשקן שיכרן והשכיבן על מיטה אחת והביא לובן ביצה והטיל בנייהן והעמיד להן עדים וכא לבית דין היה שם זקן אחד מתלמידי שמאי הזקן ובבא בן בוטא שמו אמר להן כך מקובלני משמאי הזקן לובן ביצה סולד מן האור ושכבת זרע דוחה מן האור בדקו ומצאו כדבריו והביאוהו לב"ד והלקוהו והגבוהו כתובתה ממנו א"ל אביי לרב יוסף ומאחר דהוו צדיקים כולי האי מאי מעמא איענוש א"ל משום דלא איאבול על ירושלים דכתיב ש"שמוחו את ירושלם וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה: **אשקא דריספק חריב** ביתר דהוו נהיגי כי הוה מתיליד ינוקא שתלי ארזא ינוקתא שתלי תורניתא וכי הוו מינסבי קייצי להו ועבדו גננא יומא חד הוה קא חלפא ברתיה דקיסר אתבר שקא דריספק קצו ארזא ועיילו לה אתו נפול עלייהו מחונהו אתו אמרו ליה לקיסר מרדו כך יהודאי אתא עלייהו: **גדע בחרי אף כל קרן ישראל א"ר זירא א"ר אבהו א"ר יוחנן אלו שמונים [אלף] קרני מלחמה שנכנסו לכרך ביתר בשעה שלכדוהו והרגו בה אנשים ונשים ומף עד שהלך דמן ונפל לים הגדול שמא תאמר קרובה היתה רחוקה היתה מיל תניא רבי אליעזר הגדול אומר שני נחלים יש בבקעת ידים אחד מושך אילך ואחד מושך אילך ושיערו חכמים שני חלקים מים ואחד דם במתניתא תנא שבע שנים בצרו עובדי כוכבים את כרמיהן מדמן של ישראל בלא זבל אמר**

הניזקון פרק חמישי גיטין

א ומי"י פ"ג מהל' ת"ת
הל' י' טו"ע י"ד סו"ט
רמ"ו סעי' כ"א:

תורה אור השלם

1. אלה וכחש וירצח ונגב ונאף פרצו ונדמים בדמים נגוע: הישע ד ב להעלות מקה לנקם נקם נחמי את דמה על צדקת קלע לבלתי הקבות: יחוקאל בר ח 3. ויגש יעקב אל יצחק אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב והידים ידי עשה בראשית ח כב 4. בשוט לשון תחבא ולא תירא משד כי יבוא: איוב ה כ א 5. על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בוכרנו את ציון: תהלים קל"א זכר יי לבני אדום את יום ירושלים האמרים ערו ערו עד היסוד ביה: תהלים קל"ז 7. אמר אדני מבשן אשיב אשיב ממצלות ים: תהלים סח כג 8. אנכי יי אלהך אשר הוצאתי מארץ מצרים מבית עברם לא יהיה לך אלהים אחרים על פני: שמות כ ב 10. ובח לאלהים יחרם בלתי לוי לבדו: שמות כב יט 11. כי לא תשתחוה לאל אחר כי יי קנא שמו אל קנא רואי: שמות ל"ד יי 12. שמע ישראל יי אלהינו יי אלה: דברים י"ד 13. וידעת היום והשבת אל לבבך כי יי הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד: דברים י"ד ט 14. את יי האמת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמע בקלו: איור משנה עור בדרך ואמר כל העם אמר: דברים י"ח ז 15. מושיע יעקב הדין את בני ישראל ויהי להם אלהים: תהלים קי"ג ט זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הקא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים: במדבר י"ט י"ד

זו אררינו קיסר שהרג באבסנדריא. והא דלמרי' כהליל (סוכה נא): דללסקנדרוס מוקדון הרגס והמריצה שמא פעמים נמיסכה: קפצו בולן ונפלו אתר יום. והא דלמר נמס' ע"ו (דף י"א) מוטב שיטלנה מי שנמנה ולא יחבל בעצמו הכל יראים היו מיסורין כלמרינו (מסיות דף נג): אלמלי נגדו לתנייה משאל ועזייה פלחו ללמא ועוד דע"כ היו מענין אומן ולא היו הורגים אומן): **אתיהוה** לקמיה. (שיתא קרלי מיימי ובשזיעי לא מיימי ובמדרש אמר דקמא אמר אנכי והשני לא יהיה לך: כל

של זכריה. בן יהודע הכהן שהרגוהו שרי יהודה צמלת יואש כשהשתחו לו ליואש ועשאוהו אלוה והרגוהו בעזרה (דק"צ כד): **שטר פירטפא**. שטר נוואה שפרט מה תהא על נכסיו: **גר סוסה** היה. שלל קיבל עליו שאר מנות אלא ע"ז שנאמר כי לא יעשה עוד עבדך וגו' (מ"ב ה): **היינו דכסיו**. אדמיה דזכריה: **על לחים סלע**. על חלקת אבן חלקה שלא יכלע בלחך. כך היה דמו של זכריה על הרצפה ולא נבלע: **לחים**. לעילג) שעל ידי לשון הרע מרוב הדיבת והרגו כמה רבנות: **כחירחורי לשון**. כחירחור לשון כמו אל תתמר (תהלים לז): **שוע לשון**. שטע מכה: **לקלון**. ילדים למשכב זכור וילדות לפלגסיס: **לכך**. בין שן נוטריקון: **שדרכן לכך**. לתשמיש ואין קלון מרובה נקלון שלנו: **זו אשה**. הורגו כל היום: **האמרה**. ייחדת: **גושפנקא**. חותמי שטרתי טעונה כי כדי שתהא נלמה משמחה לה: **הרמא דמלכא**. שולטנות המלך קבל עליו לעשות: **זו מילה**. הורגו כל היום דיומנין דמייט: **כר משמיטה**. שמה יתמזנו בגרונו: **דבר אחר**. למעט ומרלות נגעים מפני שמסוק לקפוץ עליו: קלוי

ולא נח אייתי תינוקות של בית רבן קטל עליוהו ולא נח א"ל זכריה טובים שבהן איברתים ניהא לך דאבדינהו לכולהו כדאמר ליה הכי נח בהויא שעתא הרהר תשובה ברעתיה אמר ומה אם על נפש אחת כך ההוא גברא דקטל כל בני תושב היה נבזראדן גר צדק היה מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק מבני בניו של סיסרא למדו תינוקות בירושלים מבני בניו של סנחריב למדו תורה ברבים מאן אינון שמעיה ואבטליון היינו דכתיב 2 נתתי את דמה על צחית סלע לבלתי הכסות 3 הקול קול יעקב והידים ידי עשו הקול זה אררינו קיסר שהרג באבסנדריא של מצרים ששים רבוא על ששים רבוא ארבעת אלפים רבוא והידים ידי עשו זו מלכות הרשעה שהחריבה את בתינו ושרפה את היכלנו והגליטנו מארצנו דבר אחר הקול קול יעקב אין לך תפלה שמועלת שאין בה מזרעו של יעקב והידים ידי עשו אין לך מלחמה שנוצחת שאין בה מזרעו של עשו והיינו דא"ר אלעזר 4 בשוט לשון תחבא כחירחורי לשון תחבא אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב 5 על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בוכרנו את ציון מלמד שהראהו הקב"ה לדוד חורבן בית ראשון וחורבן בית שני חורבן בית ראשון שנאמר על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בית שני דכתיב 6 זכור ה' לבני אדום את יום ירושלים האומרים ערו ערו עד היסוד בה אמר רב יהודה אמר רב שמואל ואיתימא רבי אמי ואמרי לה במתניתא תנא מעשה בר' מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון הרגישו בעצמן למה הן מתבקשים אמרו אם אנו טובעין בים אנו באין לחיי העולם הבא דרש להן הגדול שבהן 7 אמר ה' מבשן אשיב אשיב ממצולות ים מבשן אשיב מבין שיני אריה אשיב ממצולות ים אלו שטובעין בים כיון ששמעו ילדות כך קפצו כולן ונפלו לתוך הים גשאו ילדים ק"ו בעצמן ואמרו מה הללו שדרכן לכך כך אנו שאין דרכנו לכך על אחת כמה וכמה אף הם קפצו לתוך הים ועליהם הכתוב אומר 8 כי עלך הורגנו כל היום נחשכנו כצאן טבחה ורב יהודה אמר זו אשה ושבתך בניה אתיהו קמא לקמיה דקיסר אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה 9 אנכי ה' אלהיך אפקוהו וקטלוהו ואתיהו לאידך לקמיה דקיסר אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה 10 לא יהיה לך אלהים אחרים על פני אפקוהו וקטלוהו ואתיהו לאידך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה 11 לא תשתחוה לאל אחר אפקוהו וקטלוהו ואתיהו לאידך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה 12 שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד אפקוהו וקטלוהו ואתיהו לאידך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה 13 וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד אפקוהו וקטלוהו ואתיהו לאידך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה 14 את ה' האמירך היום כבר נשבענו להקדוש ברוך הוא שאין אנו מעבירין אותו באל אחר ואף הוא נשבע לנו שאין מעביר אותנו באומה אחרת א"ל קיסר אישדי לך גושפנקא וגחין ושקליה כי הויכי דלימרו קביל עליה הרמנא דמלכא א"ל חבל עלך קיסר חבל עלך קיסר על כבוד עצמך כך על כבוד הקב"ה על אחת כמה וכמה אפקוהו למיקטליה אמרה להו אימיה יהבוהו ניהלי ואינשקיה פורתא אמרה לו בניי לבו ואמרו לאברהם אביכם אתה עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות אף היא עלתה לגג ונפלה ומתה יצתה בת קול ואמרה 15 אם הבנים שמחה ר' יהושע בן לוי אמר זו מילה שניתנה בשמיני ר' שמעון בן לקיש אמר אלו ת"ח שמראין הלכות שחיטה בעצמן דאמר רבא כל מילי ליחוי איניש בנפשיה בר משחיטה ודבר אחר רב נחמן בר יצחק אמר אלו תלמידי חכמים שממיתין עצמן על דברי תורה כדר' שמעון בן לקיש 16 דאמר ר"ש בן לקיש אמר תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהם שנאמר 16 ואת התורה אדם כי ימות באהל וגו' אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ארכעים סאה קצוצי

א) סנהדרין לו: ע"פ.
ב) נכסיו סג: שנת פג.
ג) דף נה: ד) ועי' חוסין ע"ו י"ה ד"ה ואלן, ס) נספחים שלהם משב אבני ולא יהיה מחול ונבחרה לא היה מנול קרא אלא א"ל אשדי לך גושפנקא מהרש"ל.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה גר תושב היה.
עין ע"ו דף סה ע"ב:
מוסף רש"י
שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל. זאת התורה היום מנהיג כלם שימות כהלגי מויה (ברכות נגז).

הניזקין פרק חמישי גימין

נח.

עין משפט
נר מצוה

6 [עין משפט עין אף: ד"ה
מתקן, 3] זיק פני ע"ש
[מסות מתי: ע"ש, 3] ועי'
מתי ע"ז נב. ד"ה אצל,
ד [מספתא הירוש פ"ב,
8] ס"א ל"ג, 1] וי"ב מו:
מ"ח, 1] 1] א"כ מ"ח, 8] ועי'
מספתא לעיל מה. ד"ה לא
וי"ג, 8] 8] בעטר מ"ח
הנעל שהיא מוכנה ל"ל.

קלוזי תפילין. דפוס תפילין חוק מן הלועה קרוי קלוזי כדאמרי
במסכת סוכה (דף כ"ו:) אוחזו בלועה ואינו אוחזו בקלוזיה: דדרעא.
מ' סאה ודרישא שהם גדולים ד' בתים בכל קלוזיה הוו ג' זימני מ'
קאה. ור"ת ד' לא היא שבת אחד של זרוע גדול מאחד מצתי הראש
לפי שכלן כל ארבע פרסות צבית
אחד ובשל ראש פרסה אחת צבית אחד
ומ"מ דפוס של ראש מתוך שר"ך לחלק
הבתים ולהיות ריח צינין וקצוועין
על מושב אחד הולך המושב להיות
רמז והוי על אחד שלשה שזרוע:
ארבעה קצין. צמורין צית לראשון:
איספרי. סלעטי: ספיו מגנין אס
הפז ביופיו. והיינו מסולאים לשון סולו
לרובי (מהל"ס סח) לא מסולה צתמס
אופירי! משוחזין היו ביופין מן הפז:
בלוני דגושפנין. גרות נאות
כמחומתיין כדי שתחעברנה כנגד:
כמה מרחיקתא מהסוא דוכסא. שלא
הגעתי ללמוד אוחזי פוק: אינגד.
מעט: פוססא ופלגא. דף ומזי: על
כבוד שמך הגבור. והיך גבורתך:
עלי ועליך. ששמי נתחלל כדך: שוליא
דנגרי הוי. לא היה רבו למורה אלף
רבו לאומות של נגרים: שוליא.

קצוצי תפילין נמצאו בראשי הרוגי ביתר רבי
ינאי ברבי ישמעאל אמר שלש קופות של
ארבעים ארבעים סאה א' במתניתא תנא
ארבעים קופות של שלש שלש סאין ולא
פליגי הא דרישא הא דדרעא אמר רבי אסי
ארבעה קבין מוח נמצאו על אבן אחת עולא
אמר תשעת קבין אמר רב כהנא ואיתימא
שילא בר מרי מאי קראה יבת בבל השדודה
אשרי שישלם לך וגו' אשרי שיאחזו ונפץ את
עולליך אל הסלע: בני ציון היקרים
המסולאים בפז מאי מסולאים בפז אילימא
דהוו מחפי בפיוא והאמרי רבי רבי שילא
6] תרתי מתקלי איסתירי פיוא נחות בעלמא
חדא ברומי וחדא בכולי עלמא אלא שהיו
מגנין את הפז ביופין מעיקרא חשיבי דרומאי
הוו נקטי בליונא דגושפניא ומשמשי ערסייהו
מכאן ואילך מייתו בני ישראל ואסרי בכרעי

כל ממון שפוסקין עליו. כי איכא סכנת נפשות פודין שצוין יותר
על כדי דמיין כדאמריין בפרק השולח (לעיל דף מה.) גבי מוכר
עגמו וחת בניו לעובדי כוכבים כ"ש הכא דאיכא קטלא אי נמי משום
דמופלג צמכמה היה: אב"ל
בסמוך והא דאמר בפרק מי שניה
נשו (כמיות דף נה.) כתב לראשון ולא
חתמה לו ולשני וחתמה לו איצדה
כמזבחה משמע דחדא לוקח יכולה
לומר נחת רוח עשיתי לבעלי המס
כשתתמה על שטר של בעלה והכא
כשתתמה על שטר צפני עלמה ועוד
דחתמה דהתם שנתפלת צמכרת
הבעל או שמתלה לו השעבוד לכל
הכא כשתתמה 8] שטר מכירה שהיא
מוכרת לו ולמאי דמרש ה"ר אליעזר
משמ"א דרז ושמואל פליגי הכא
באחריות טעות סופר הוא דשמואל
לטעמיה דאמר צפ"ק דצ"מ (דף יד.)
מקח וממכר ורז סבר אחריות ט"ס
הוא וצתמס שטר כשתמה לו אחריות
דמי וההיא דכחצות כשפירשה
דלא קבלה אחריות 6] מ"ד:
כגון

תורה אור השלם

- 1. בת בבל השדודה
אשרי שישלם לך את
גמולך שגמולך לך
אשרי שיאחזו ונפץ את
עולליך אל הסלע:
ההלים קלו ח-ט
2. בני ציון היקרים
המסולאים בפז אביה
קדושו לגבלי חרש
מעשה יד יוצר:
איכה ג ב
3. גם כל חלי וכל מכה
אשר לא כתוב בספר
התורה הזאת יעלם י'
עליו עד השמיך:
דברים כח טא
4. עיני עוללה לנפשי
מכל גנות עירי:
איכה ג נא
5. מי נתן למשקה יעקב
וישראל לבושים הלא י'
וזקאנו לו ולא אבו
בדרכי הלוך ולא שמענו
בתורתו: ישעיהו מב כד
6. על אלה אני בוכיה
עיני עיני ירדה מים כי
רחק ממני מנחם משבח
נפשי הו' בני שומעום כי
גבר ארבי: איכה א טו
7. בת עמי חגרי שק
והתפלשי באפר אבך
י'ד עשי לך פתאם יבא
השודר עליו:
ירמיהו ו כו
8. וחקדו שדות ונגזלו
בתים וקצאו ועשקו גבר
וביתו ואיש ונתלתו:
מ"כה ב ב

אינדריין: הולך ללווה. הרב: קידס.
השטים: שטי פטילות בנר אחד. אשת
איש: לא שנו. דמקחו בעל: אלף
דאמרו ליה. בעלים לזה שלקח
מסיקריקון: לך חוק וקני. צחוקה
דכיון דדיבורא בעלמא הוא איכא
למימר השני נוח לי: אב"ל. אי תבז ליה
שטרך צממיה: קני. דכולי האי לא
הוי ליה למעבד לא לאו דזנזה ליה
מכר גמור ומדעת: אחריות. דלי טרפו
לה מיניה לגבייה דמי ארעא:
ה"ג

דפורייהו ומשמשי אמר ליה חד לחבריה הא היכא כתיבא אמר ליה ג' גם כל
חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת אמר כמה מרחיקתא
מדוכתא פלו אמר ליה אינגד פוסחא ופלגא אמר ליה אי מטאי לגביה לא
איצטריכי לך אמר רב יהודה אמר שמואל משום ר' רבן שמעון בן גמליאל
מאי דכתיב יעני עוללה לנפשי מכל בנות עירי ארבע מאות בתי כנסיות
היו בכרך ביתר ובכל אחת ואחת היו בה ארבע מאות מלמדי תינוקות וכל
אחד ואחד היו לפניו ארבע מאות תינוקות של בית רבן וכשהיה אויב נכנס
לשם היו דוקרין אותן בחוטריהן וכשגבר אויב ולכדום כרכום בספריהם
והציתום באש: ת"ר מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לכרך גדול
שברומי אמרו לו תינוק אחד יש בבית האסורים יפה עינים ומזב רואי וקוצותיו
סדורות לו תלתלים הלך ועמד על פתח בית האסורים אמר 5] מי נתן

הגהות הב"ח
(6) תוס' ד"ה אב"ל וכו'
אחריות מירי הס"ד:

הגהות מהר"ב
רנשבורג

א] נב' כמתנתא מה
ארבעים קופות של של
שלם סאין ולא פליגי. ר"ל
ר' ינאי דאמר ג' קופות של
מ' סאה ומתנתא דתנא
ארבעים קופות של ג' סאה
הס לא פליגי על רבנ"מ
אמר ר"י דאמר ק"מ מ'
סאה דרבנ"מ מירי דנרעא
ואינו דנרעא ויכ'
מהר"ש:

לעוי רש"י
אינדריין: [וינדריין:]
שוליא.

תוספות ר"ד

אמר רב ל"ש אלא
דא"ל לך חוק וקני אב"ל
בשטר קנה ושמואל אמר
אף בשטר לא קנה עד
שיכתוב לו אחריות וק"ל
הלכה כשמואל ברבינ ועוד
דאמריין בחוקת הכתים
אמר רב הונא אמר לי רב
נתמן כולן שהביאו ראיה
ראיתן ראיה ומעמידן
שדה בידם גולן שהביא
ראיה אין ראיתו ראיה
ואין מעמידין שדה בידו
מאי קמ"ל תנינא לקח
מסיקריקון וחור ולקח
מ"ב"ה מקחו בטל לאפוקי
מדב"ב דאמר רב ל"ש
אלא דאמר ליה לך חוק
וקני אב"ל בשטר קנה קא
משמע לך כדשמואל דאמר
שמואל אף בשטר לא

מוסף רש"י

מאי דכתיב עיני עוללה
לנפשי. מאי דכתיב לא
גרם. אלף ר"ש קולא מקנא
זה על עצמו ואמר שעליו
לעולא את עיני ככני יותר
מן הכל (מסות ח) כולמר
ק' אמר ר"ש קולא אני על
עמי המקנא הוה ש"ס על
לעולא עמי ככני ומעשה
מכל משפחות העיר (ביק'
29) טולגא. מנולת את
עיני לנפשי. על נפש חסתי
קורמי (מסות ח) לא
שנו. דמור ולקח מעכל
הבית מקחו בעל, אלא
דאמר לו. כפני עיני,
לך חוק וקני. ומעשה לא
קיבל כפני עיני דמימא
וצנינה וצני, ונס שטר לא
כנס לו בעל הבית לנפשי,
אלא אם כנס לו שטר ודאי
לקח ליה (ושב"ס ב"ב ח).
אף בשטר נמי לא קנה.
דמ"מ מסיקריקון כנס לו
(טו).

למשיסה יעקב וישראל לבוזים ענה אותו תינוק ואמר הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא
שמעו בתורתו אמר מובחחני בו שמורה הוראה בישראל העבודה שאיני זו מכאן עד שאפדנו בכל ממון
שפוסקין עליו אמרו לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה ולא היו ימים מועטין עד שהורה הוראה בישראל
וכמו רבי ישמעאל בן אלישע אמר רב יהודה אמר רב מעשה בכנו ובכתו של ר' ישמעאל בן אלישע שנשבו
לשני אדונים לימים נזודווגו שניהם במקום אחד זה אומר יש לי עבד שאין כיופיו בכל העולם זה אומר יש
לי שפחה שאין בכל העולם כולו כיופיה אמרו בוא ונשיאם זה לזה ונחלק כוולדות הכניסום לחדר זה ישב
בקרן זוית זה וזו ישבה בקרן זוית זה זה אומר אני כהן בן כהנים גדולים אשא שפחה וזאת אומרת אני כהנת
בת כהנים גדולים אנשא לעבד ובכו כל הלילה כיון שעלה עמוד השחר הכירו זה את זה ונפלו זה על זה
וגעו בבכיה עד שיצאה נשמתן ועליהן קונן ירמיה 6] על אלה אני בוכיה עיני יורדה מים אמר ריש לקיש
מעשה באשה אחת וצפנת בת פניאל שמה צפנת שהכל צופין ביופיה בת פניאל בתו של כהן גדול ששימש
לפני ולפניה שנחעלל בה שבאי כל הלילה למחר הלבישה שבעה חלוקים והוציאה למוכרה בא אדם אחד
שהיה מכווער ביותר אמר לו הראני את יופיה אמר לו ריקא אם אתה רוצה ליקח קח שאין כיופיה בכל
העולם כולו אמר לו אף על פי כן הפשיטה ששה חלוקים ושביעי קרעתה ונתפלשה באפר אמרה לפניו רבונג
של עולם אם עלינו לא חסת על קדושת שמך הגבור למה לא תחום ועליה קונן ירמיה 7] בת עמי חגרי שק
והתפלשי באפר אב"ל יחיד עשי לך מספד תמרורים כי פתאום יבא השודר עלינו עליך לא נאמר אלא
עלינו כביכול עלי ועליך בא שודד אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב ועשקו גבר וביתו ואיש ונחלתו
מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשת רבו ושוליא דנגרי הוה פעם אחת הוצרך 8] (רבו) ללות אמר לו שגר
אשתך אצלי ואלונה שיגר אשתו אצלו שהה עמה שלשה ימים קדם ובא אצלו אמר לו אשתי ששיגרת לך
היכן היא אמר לו אני פטרתיה לאלתר ושמעתי שהתינוקות נתעללו בה בדרך אמר לו מה אעשה אמר לו
אם אתה שומע לעצתי גרשה אמר לו כתובתה מרובה אמר לו אני אלווך ותן לה כתובתה עמד זה וגרשה
הלך הוא ונשאה כיון שהגיע זמנו ולא היה לו לפורעו אמר לו בא ועשה עמי בחובך והיו הם יושבים
ואוכלים ושותין והוא היה עומד ומשקה עליהן והיו דמעות נושרות מעיניו ונפלות בכוסיהן ועל אותה שעה
נתחתם גזר דין ואמרי לה על שתי פתילות בנר אחד: לקח מן הסיקריקון וכו': אמר רב לא שנו
אלא דאמר לו לך חוק וקני אב"ל בשטר קנה ושמואל אמר 2] אף בשטר נמי לא קנה עד שיכתוב לו אחריות
תניא